

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

Rektor _____ SH.Sirojiddinov

2018-yil "25" ok

"KELISHIEDI"

Oliy va o'rta maxsus ta'lif vazirligi

2018-yil "25" ok

№ MD – 5A120105 -2.04.

2018-yil "18" ok

AREAL LINGVISTIKA

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar soha

Ta'lif sohasi: 120000 – Gumanitar fanlar

Mutaxassislik: 5A120105 - Folklorshunoslik
va dialektologiya

Toshkent – 201__

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha
O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 201~~A~~ yil
"25" ~~6~~ dagi ~~74~~ -sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 201~~A~~ yil
"18" ~~08~~ dagi ~~4~~ - sonli buyrug'i bilan ma'qullangan fan dasturlarini
tayanch oliv ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti
universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

Enazarov T.

ToshDO'TAU professori, filologiya fanlari doktori

Taqrizchilar:

Ashirboyev S.

TDPU professori, filologiya fanlari doktori

Husanov N.

Toshkent Moliya instituti O'zbek va rus tillari
kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori, professor

Abdushukurov B.

ToshDO'TAU O'zbek va adabiyotini o'qitish
fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori

Fan dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va
adabiyoti universiteti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2018-yil
"05" avgusti ~~07~~ ~~13~~ sonli bayonnomasi).

I. O'quv fanining dolzarbliji va oliy kasbiy ta'limgadi o'rni

Ushbu dastur O'zbek filologiyasi fakulteti folklorshunoslik va dialektologiya
kafedrasi qoshida ochilgan Folklorshunoslik va dialektologiya magistrantatura
mutaxassisligining 2-kursda, 3-semestrida o'tish uchun mo'ljallangan.
O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining 2016-yil 13-maydag'i "Alisher
Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish
to'g'risida"gi farmoniga muvofiq o'zbek shevalari milliy qadriyatlar tizimining bir
bo'lagi sifatida hamma vaqt o'rganilishi va tadqiq etilishi lozim.

"Areal lingvistika" magistrantlarda adabiy til va sheva, shevalarimizning
tarqalishi, ularni o'rganishda lingvogeografiya metodidan foydalana olish nuqtayi
nazaridan sheva materiallarini tahlil qilishga doir muayyan bilmiga ega bo'lish va
ularni amaliyotda tatbiq etish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon bevosita amaliy va
ilmiy, ma'naviy-ma'rifiy sohalarda amaliy jihatdan alohida ahamiyat kasb etadi.

"Areal lingvistika" 5A120105 - Фольклоршунослик ва диалектология
мутахассислигидаги магистратуранинг асосиyl fanlardan biri hisoblanadi. Ushbu
fan "Hozirgi o'zbek adabiy tili", "O'zbek tili tarixi", "O'zbek xalq og'zaki ijodi"
fanlari bilimlariga asoslanib ish ko'radi va aksinchal, ushbu fanlar uchun nazariy va
amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad – magistrantlarga "Areal lingvistika" fanining
asosiyl tushunchalari va uning nazariy hamda amaliy asoslari, shuningdek, ham
nazariy, ham amaliy muammolari haqida tushuncha berish va zarur sharoitlarda
ulardan amalda foydalanan malakasini shakkantirish. Olingan bilimlar yordamida
shevaga oid xarita ma'lumotlarini tahlil qilishning zaruriy ko'nikma va malakalarini
rivojlanitarishdan iborat.

Areal lingvistika fani bo'yicha magistrant areal tilshunoslikning fan sifatidagi
xususiyatlari, til, lajha va shevalarning hududiy tarqalishi, ularga xos sifatlar, tasnifi,
fonetik, leksik hamda grammatic o'ziga xosliklari, turli dialektlarga oid bir yoki bir
necha tillarning hududiy bo'linishlari va tarqalish yo'llari haqida tasavvurga ega
bo'lishi ko'zda tutiladi. Magistrant areal lingvistikating tushunchaviy-terminologik
apparatini, hududiy tarqalish xususiyatlarini, tillarning tarqalish ko'lamenti tasniflash
tamoyillari va usullarini bilishi, ulardan foydalana olish malakasiga ega bo'lishi
lozim. Egallangan bilimlar talabaning xarita ma'lumotlarini to'plash va saralash,
tahlil va talqin etish, ularning fonetik, leksik hamda grammatic belgilarini farqlash
va tavsiflash, til va lajhalarning tarqalish xaritasini tuzish va u bilan ishslash
kompetensiyasini egallashiha olib kelishi lozim.

"Areal lingvistika" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan
masalalar doirasida magistrant:

- Areal tilshunoslikning fan sifatidagi xususiyatlari, uni bo'sha lингвистикага
oid fanlardan фарқлаб, унинг tushunchaviy-terminologik apparatini, muayyan bir

sheva haqida to'liq ma'lumot berish va shevalarni muayyan guruhlarga kiritish, til, lahja va shevalarning hududiy tarqalishi, ularga xos sifatlar, tasnifi haqida *bilimga ega bo'lishi*;

- areal lingvistikaning маңба, материал ва конуниятлари түғрисида; til, lahja va shevalarning, shuningdek, o'zbek shevalarining muhim fonetik, leksik hamda grammatik o'ziga xosliklari, turli dialektlarga oid hududiy bo'linishlari va tarqalish yo'llarini farqlay olishi va ularni tushuntirib bera olish darajasida *bilishi*;

- turli metodlarda, ayniqsa, lingvotografiya hamda qiyosiy metod bilan shevalarni o'rganish, muayyan bir sheva, lahja yoki til(lar) haqida to'la ma'lumot berish *ko'nikmalariga ega bo'lishi*;

- areal lingvistikaning hududiy tarqalish xususiyatlarini, sheva, lahja va tillarning tarqalish ko'lamini tasniflash tamoyillari va usullarini bilishi, ulardan foydalana olish, areal lingvistika назарияси, методологияси ҳамда методикаси муаммоларини ечишга ҳаракат қилиш учун назарий ҳамда амалий характердаги материал ва мисоллар тўплаши, ularni taхлил қила олиш *malakalariga ega bo'lishi kerak*.

III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-mavzu. Kirish. "Areal lingvistika" fanining maqsad va vazifalari

Fanning kelib chiqish tarixi va nazariy mashg'ulotlari mazmuni. Areal lingvistika haqida umumiylar ma'lumot. Areal lingvistikaning shakllanishi va uning o'rganish tarixi. Fanning asosiy muammolari hamda hozirgi holati. Uning o'zbek tilshunosligida tutgan o'rni. "Areal lingvistika" fanining o'rganish obekti, maqsadi va vazifalari. Fanni o'qitishning vazifalari:

Areal tilshunoslikning o'rganish tarixi va asosiy tushunchalari to'g'risida ma'lumot berish; areal lingvistika sohasi va lingvistik xaritalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish; izoglos (dialektologik xaritada ma'lum bir tilda so'zlashuvchi hududlar chegarasi), uning tarqalishi va tasnifi haqida umumiylar tushuncha berish; sheva, lahja hamda til va ijtimoiy o'zgarish. Sheva, lahja va tilning lingvistik va geografik tarqalish omillarini o'rganish; til va lahjalarning hududiy kengayishini aniqlash va xaritalashtirish; til va shevalarning geografik kengayishi asosida yuzaga keladigan vibratsion (o'tish) hududining paydo bo'lishi va lingvistik noturg'unlik muammolari o'rganish; areal lingvistikaning nazariy-metodologik muammolari bilan shug'ullanish kompetensiyasini hosil qilish va rivojlantirish.

2-mavzu.O'zbek tilshunosligida areal lingvistikasining shakllanishi va o'rganilishi

O'zbek tili areal lingvistikasining shakllanishi. Mahmud Koshg'ariyning "Devonu lug'at-it turk" asarida turkiy tillarning so'z boyligi, taraqqiyoti va tarqalish

ko'laming ifodalanishi. A. Navoiy va Z. M. Bobur asarlarida areal lingvistika. G. Vamberiy va rus olimlarining asarlarida areal lingvistika.

3-mavzu.Areal lingvistikaning metodologik va metodik asoslari

Areal lingvistikaning metodologik va metodik asoslari xususida. Bir til yoki o'zaro qo'shni shevalarga mansub lajhaldagi fonetik, leksik va grammatik hodisalari va ularning taqsimlanishi. Ikki qo'shni lajhalar va tillar orasidagi chegara va ularning kengayish xususiyatlari. O'zbek va qozoq, o'zbek va turkman, o'zbek va qirg'iz, o'zbek va tatar tillari orasidagi munosabatlar. Asta-sekinlik bilan rivojlanuvchi til davomiyligi tamoyilini aniqlash va tahlil qilish.

4-mavzu.Areal lingvistikaning nazariy va metodologik muammolari

Areal tilshunoslikda sheva, lahja va tilning hududiy tarqalishi. Izoglos (dialektologik xaritada ma'lum bir tilda so'zlashuvchi hududlar chegarasi), uning tarqalishi va tasnifi. Tilning paydo bo'lishi, uning hududiy tarqalishi, unga sabab bo'lgan iqtisodiy, siyosiy, etnografik va madaniy omillar. Hududiy yaqin bo'lgan tillar, sheva va dialektlarning o'zaro munosabati va ularning ta'siri tavsifi.

"Areal lingvistika" fanining nazariy va metodologik muammolarining xalq tarixi, til tarixi, xalq og'zaki ijodiyoti, joy nomlari, antroponimlar, etnografiya va nomshunoslik sohalari masalalari bilan kesishuv; matbuotda orfografiya, atamashunoslik masalalarining yoritilishi.

5-mavzu.Areal lingvistikani tadqiq qilish usullari

Sheva, lahja va tillarning hududiy tarqalishini ekspeditsiya tashkil etish yo'li bilan o'rganish. Hududiy yaqin tillardagi o'zaro ta'sir doirasi mavjud o'tish zonalari, ya'nibrations zonalarning hosil bo'lishi va lingvistik noturg'unlikning kelib chiqish sabablarini lingvistik jihatlardan tahlil qilish. Tarixiy, tasviriy, qiyosiy tadqiqotlar olib borish natijasida to'plangan ilmiy materiallarni hujjatlashtirish va xaritalashtirish metodikasi.

6-mavzu. Tillarning taraqqiyotida hududiy, ijtimoiy munosabatlar va ularning hududiy kengayishi

Sheva, lahja va til(lar) taraqqiyotining hududiy, ijtimoiy munosabatlar va ularning hududiy kengayishi to'g'risida. Geografik chegaradosh sheva, lahja va tillar. Areal lingvistikaning etnolingvistika, etnografiya, sotsiolingvistika va tipologiya bilan bog'liqligi.

7-mavzu. Izoglos va uning tarifi, tasnifi

Izoglos (dialektologik xaritada ma'lum bir tilda so'zlashuvchi hududlar chegarasi) haqida umumiylar tushuncha. Uning tasnifi talqini. Madaniy va tarixiy maydon tushunchasi va uning taqsimlanish tamoyillari.

8-mavzu.Tillarning o'zaro ta'siri va o'tish zonalari hududining hosil bo'lish tamoyillari

Bir-biriga geografik jihatdan yaqin bo'lgan tillar chegarasi, ularning o'ziga xos xususiyatlari. O'tish maydonlarining hosil bo'lishi va ularning mustaqil tillarga bo'lgan ta'sir doirasasi. Sheva, lajha va tillarning o'zaro ta'sir xususiyatlarining lingvogeografik tafsifi. O'tish zonalari hududining hosil bo'lish tamoyillari talqini

9-mavzu.Areal lingvistikada xaritalashtirish muammosi

Atlas xaritalar asosida ma'lum sheva, lajha va tilning tarqalish ko'lamenti o'rganish. Uning qo'shni tillar bilan yaqinlik darajasi. Areal lingvistik tadqiqotlarda xaritalashtirishda izoglassa, izofonema, izomorfema, izoleksema kabi terminlarning roli masalasi. Hududiy jamoalarning dialektlari bilan bog'ligining muhim muammolari.

10-mavzu.Ikki til o'tish zonalarining ta'sirida ulardagi o'zgarishlar

Tillarning o'tish zonalari. Bu o'tish zonalarining ikki til ta'sir doirasidagi fonetik va leksik, morfologik va sintaktik o'zgarishlar. Tebranish hududidagi tillarning fonetik belgilari. Tillardagi undosh fonemalar va fonetik hodisalar talqini. O'zaro ta'sir doirasidagi tillarning farq qiladigan ba'zi xarakterli lug'aviy xususiyatlari. Ikki til o'tish zonalarida antonim, omonim, sinonim, ko'p ma'noli, eskirgan, tarixiy so'zlar va neologizmlarning o'ziga xosligi. Ikki til o'tish zonalarida dialektal frazeologiya hamda ularning dialektlararo qo'llanishi. Shuningdek, so'z turkumlari va ularga xos xususiyatlar tafsifi. Sintaksis. Ikki til o'tish zonalarida dialektal sintaksis masalalari. Dialektal sintaksisda so'z birikmasi va gaplardagi o'ziga xosliklar.

IV. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatmava tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruba mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy mashg'ulotlarni bajarish orqali yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqola va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, o'tilgan mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash.

Amaliy mashg'ulot uchun tavsiya etiladigan mavzular:

- 1.Fanning kelib chiqish tarixi haqida ma'lumot tayyorlash.
- 2.Areal lingvistikaning tadqiq qilinish usullarini tafsiflash.
- 3.O'zbek tili areal lingvistikasi shakllanishini o'rganish.
- 4.Mahmud Koshg'ariyning "Devonu lug'at-it turk" asarida turkiy tillar taraqqiyoti va tarqalish ko'laming ifodalishini tafsiflash.

5. Sheva, lajha va til taraqqiyotining hududiy kengayishi. Geografik chegaradosh tillarni qiyosiy o'rganish.

6.Atlas xaritalar asosida ma'lum sheva, lajha va tilning tarqalish ko'lamenti o'rganish.

7.Bir-biriga geografik jihatdan yaqin bo'lgan sheva, lajha va tillar chegarasi, ularning o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq qilish.

8.O'zbek tili areal lingvistikasining xaritasini tayyorlash.

9.Vibratsion (tebranish) hududiga oid matnlarning fonetik va leksik xususiyatlarini tafsiflash.

10. Vibratsion (tebranish) hududiga oid matnlarning morfologik va sintaktik xususiyatlarini tafsiflash.

Izoh: Mazkur ro'yxatdagi mavzulardan amaliy mashg'ulotlar uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalanish tavsiya etiladi.

V. Seminar mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar ma'ruba mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy mashg'ulotlarda yanada boyitishadi. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqola va tezislarni chop etish orqali talabalarning bilimini oshirish, o'tilgan mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash.

Seminar mashg'ulotlarning taxminiy tavsiya etiladigan mavzulari:

- 1.Fanning kelib chiqish tarixi.
- 2.Areal lingvistika fani muammolarining yoritilishi.
- 3.Areal lingvistikaning tadqiq qilinish usullari.
- 4.Areal lingvistika asoslari.
- 5.O'zbek tilshunosligi areal lingvistikasining o'rganilish taraqqiyoti
- 6.Til taraqqiyotida hududiy va ijtimoiy munosabatlar va tillarning hududiy kengayishi
- 7.Izoglos (dialektologik xaritada ma'lum bir tilda so'zlashuvchi hududlar chegarasi) va uning tasnifi.
- 8.Tillarning o'zaro ta'sir xususiyatlari va o'tish zonalari.
- 9.Areal lingvistikada xaritalashtirish.
- 10.Vibratsion (tebranish) hududidagi ikki til ta'sir doirasidagi fonetik va leksik o'zgarishlar.

Izoh: Mazkur ro'yxatdagi mavzulardan seminar mashg'ulotlari uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalanish tavsiya etiladi.

VI. Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

"Areal lingvistika" fanini o'rganuvchi talabalar auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va tilshunoslikning amaliy masalalarini hal qilishda ko'nikma hosil qilish uchun mustaqil ta'lif tizimiga asoslanib, kafedra o'qituvchilari rahbarligida, mustaqil ish bajaradilar. Bunda ular qo'shimcha adabiyotlarni o'rganib hamda internet saytlaridan foydalanib referat va ilmiy doklad tayyorlaydilar, amaliy mashg'ulot mavzusiga doir uy vazifalarini bajaradilar, ko'rdezgazmali qurollar va slaydlar tayyorlaydilar.

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakklardan foydalanish tavsiya etiladi:

Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik. Seminar mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rish. Soha bo'yoca darslik va o'quv ko'llanmalar bo'yicha fanning boblari va mavzularini o'rganish. Tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish.

Maxsus adabiyotlar bo'yicha fanlar bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash. Talabaning o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan mazkur fan bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish. Faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalilaniladigan o'quv mashg'ulotlarini yo'lga qo'yish.

Masofaviy (distansion) ta'limni tashkil etish.

Mustaqil ishlar uchun tavsiya etiladigan mavzular:

- Mustaqim ishlash uchun:

 1. Areal lingvistikha haqida umumiy ma'lumot.
 2. Areal lingvistikaning shakllanishi va uning o'r ganilish tarixi.
 3. Fanning asosiy muammolari hamda hozirgi holati.
 4. Areal lingvistikaning o'zbek tilshunosligidagi o'mni.

5. Areal lingvistika fanining o'rganish ob'ektlari.
 6. Areal tilshunoslik va tilning hududiy tarqalishi.
 7. Izoglos (dialektologik xaritada ma'lum bir tilda so'zlashuvchi hududlar chegarasi), uning tarqalishi va tasnifi.

8.Ma'lum bir tilning paydo bo'lishi, uning hududiy tarqalishi, unga sabab bo'lgan iqtisodiy, siyosiy, etnografik va madaniy omillar.

9.Hududiy yaqin bo‘lgan tillarning o‘zaro munosabati va ularning ta’siri.

10. Areal lingvistika fani muammolarining tilshunoslikning boshqa sohalar bilan kesishuvni.

11. Hududiy yaqin tillardagi o'zaro ta'sir doirasi mavjud o'tish zonaları, yanibrivstrion zonalarning hosil bo'lishi. Lingvistik noturg'unlikning kelib chiqish sabablarini tahlil qilish.

12.Tarixiy, tasviriy, kiyosiy tadqiqotlar olib borish natijasida to'plangan materiallarni hujjatlashtirish va xaritalashtirish.

13. Ikki qo'shni lahjalar va tillar orasidagi chegara va ularning kengayishi xususiyatlari. Asta-sekinlik bilan rivojlanuvchi til davomiyligi tamoyilini aniqlash va tahlil qilish.

14. O'zbek tili areal lingvistikasining shakllanishi. Mahmud Koshg'ariyning "evonu lugatit turk" asarida turkiy tillar taraqqiyoti va tarqalish ko'lami.

15.Til taraqqiyotining hududiy kengayishi. Geografik chegaradosh tillar.

16. Areal lingvistikaniнg etnolingvistika, sotsiolingvistika va tipologiya bilan bog'liqligi. Madaniy va tarixiy maydon tushunchasi va uning taqsimlanish tamoyillari.

17.O'tish maydonlarining hosil bo'lishi va ularning mustaqil tillarga bo'lgan ta'sir doirasi. Atlas xaritalar asosida ma'lum tilning tarqalish ko'lamini o'rganish. Uning qo'shni tillar bilan yaqinlik darajasi.

18. Tebranish hududidagi tillarning fonetik belgilari. Tillardagi undosh fonemalar va fonetik hoidisalar talqini.

19.O'zaro ta'sir doirasidagi tillarning farq qiladigan ba'zi xarakterli lug'aviy xususiyatlari: antonim, omonim, sinonim, ko'p ma'noli, eskirgan, tarixiy so'zlar va neologizmlarning o'ziga xosliji.

20.O'zaro ta'sir doirasidagi sheva, lahja va tillarning farq qiladigan ba'zi dialekta frazeologiya hamda uning dialektlararo qo'llanishi.O'zaro ta'sir doirasidagi tillarning so'z turkumlari va ulareva xos xususiyatlar.

21. Tebranish ta'sir doirasidagi sheva, lahja va tillarda sintaksis. Ulardagi so'z birikmasi va gaplarning o'ziga xosliklari

Izox: Mazkur ro'yxatdagi mavzulardan mustaqil ta'lim mashg'ulotlari uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalapanish tavsiva etiladi.

VII. Foydalaniadigan adabiyotlar ro‘yxati

Asosiv adabiyotlar

- 1.Ashirboyev S. O'zbek dialektologiyasi. - Toshkent: 2015.
 - 2.Решетов В.В., Шоабдураҳмонов Ш. Ўзбек диалектологияси. -Тошкент: Ўқитувчи, 1978.
 - 3.Тўйчибоев Б., Ҳасанов Б. Ўзбек диалектологияси. - Ташкент: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2004.
 - 4.Enazarov T., Karimjonova V. va boshqalar. O'zbek dialektologiyasi. -Toshkent: Universitet, 2012.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 5.Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birlgilikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. - 56 b.

6. Mirziyoyev Sh. M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent : O'zbekiston, 2017. – 104 b

7.Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

8.Алиев А. Ю., Назаров К. Н. Ўзбек тилининг маҳаллий шевалари бўйича материал тўпловчилар учун методик қўлланма. - Ташкент: 1976.

9.Ареальные исследования в языкоznании (отв. ред. Толстой Н.И.). - Л., 1983

- 10.Баскаков Н. А. Задачи составления тюркских ареальных исторических диалектологических атласов // Советская тюркология. 1982. Вып. 3. С. 3-9.
- 11.Бегалиев М. Д. Ўзбек тилининг Қорабулоқ шеваси лексикаси. - Тошкент: Иқтисод-Молия, 2007.
- 12.Джураев А.Б. Теоретические основы ареального исследования узбеко язычного массива. - Тошкент: 1991.
- 13.Жўраев Б. Ўзбек адабий тили ва диалектлари. - Тошкент: Фан, 1963.
- 14.Муродова Н. Ўзбек адабий тили ва шевалар лексикасининг қиёсий тадқики. - Тошкент: Фан, 2005.
- 15.Нафасов Т. Қашқадарё ўзбек халқ сўзлари. - Тошкент: Мухаррир, 2011. 466 бет.
- 18.Ражабов Н. Ўзбек шевашунослиги. - Тошкент: Ўқитувчи, 1996.
- 19.Решетов В.В. Ўзбек диалектларини монографик ўрганиш // ЎТА.1960. 1-сони.
- 20.Решетов В.В., Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек диалектологияси. - Тошкент: Ўқитувчи, 1962.
- 21.Решетов В.В. О диалектной основе узбекского литературного языка // Вопросы языкознания. - Москва, 1955.
- 22.Решетов В.В. Ўзбек шеваларининг классификатсияси // ЎТА, 1966.
- 23.Шоабдурахмонов Ш.Ш. Ўзбек адабий тили ва ўзбек халқ шевалари. - Тошкент: Ўқитувчи, 1962.
- 24.Шерматов А. Лингвистик география нима? - Тошкент: Фан, 1981.
- 25.Шоимова Н. Қашқадарё ўзбек қипчок шевалари лексикаси. - Қарши: Насаф, 2000.
- 26.Ўзбек диалектологиясидан материаллар.1-қисм. - Тошкент: Фан, 1957.
- 27.Ўзбек диалектологиясидан материаллар. 2-қисм. -Тошкент: Фан, 1960.
- 28.Ўзбек шевалари морфологияси. - Тошкент: Фан, 1984.
- 29.Ўзбек шевалари лексикаси. - Тошкент: Фан, 1966.
- 30.Ўзбек шевалари лексикаси. - Тошкент: Фан, 1991.
- 31.Комарова З. И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике: учебное пособие. М., 2012
- 32.Стернин И. А. Контрастивная лингвистика. Проблемы теории и методики исследования.М., 2007
- 33.Ареальные исследования в языкоznании (отв. ред. Толстой Н.И.). - Л., 1983
- 34.Лингвистический энциклопедический словарь. - М., 2002
- 35.Макаев Э.А. Проблемы индоевропейской ареальной лингвистики. - М., -Л., 1964
- 36.Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика. - М., 1996
- Internet saytlari**
- 1.<http://www.ut.uz/eng/today/europe recognizes her discovery.mgr>
- 2.<http://www.uzbekistan.be/press-releases/14-2008.html# 6 SOCIETY>

- 3.<http://www.sfs.unituebmgen.de/~lothar/lexbuch/Seminar01/skripte/onomasio.html>
- 4.<http://www.schneid9.de/sprache/linguistik/lingl1.pdf>
- 5.<http://www.uni-leipzig.de/~fsger/materialien/Texte/Lexikologie.pdf>